

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető minden
küldemény intézendő N.-Péterfia utca
348 szám.

Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én
egy, illetőleg másfél iven.

Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja:
100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig
80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Kiadó hivatal:

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden közlemény és küldemény inté-
zendő, Kis-Mester utca 1382.

RÉVÉSZ IMRE

meghalt 1881. február 13-án.

Mal. 2. 6.: *Az igazság törvénye volt
az ő szájában és álnokság nem találtatott
az ő ajkain; békességben és egyenesség-
ben járt és sokakat megtérített az álnok-
ságból.*

A váratlan csapás sulya alatt, mely Révész Imre halála következtében egész magyar prot. egyházunkat megrendítette, alig bírjuk mérlegelni a veszteség nagyságát; csak érezzük mindnyájan, hogy nagy a mi fájdalomunk és méltó, mert prot. egyházunk legjobbainak egyik legjelesbikét, az evangyéliumi ker. hit igaz lelkü apostolát, egyházunk jogainak bátor harczosát, a magyar tudományosság egyik kiváló bajnokát veszítettük el ő benne. — Egy ki-magasló alak volt ő, ki a legmélyebb és legerősebb meggyőződéstől, egyháza és hazája iránti tántorithatlan hűség-től és szeretettől, igazi tudományszomjtól vezéreltetve, mindig nemes és magasztos elveknek szolgálatában állva: tett és működött.

S valójában nem tudjuk elhatározni, hogy tudomány-szeretete volt-e nagyobb, mint jog- és igazságérzete? s mindezek felett nem állott-e igaz ker. meggyőződése és hithűsége? — Valódi nagyságot képviselt Ő minden téren, a hol csak tett és működött, mert minden nyilatkozata és ítélete erős és mély meggyőződésről, komoly elméleti tanulmányról, átgondoltságról tanuskodtak. — Sőt még magaviseletének s életrendjének megfejtéséhez is a kulcsot, hogy miért nem kereste ő társaságokat s miért érezte magát könyvtára falai vagy a levéltár régi emlékei között jobban, mint az őt annyira szerető barátok és tisztelők körében: ott találjuk meg, mert azon dicső eszmék és elvek, melyeknek világában ő élt mintegy magukkal ragadták és lebilincseltek; és miután az ő lelki világának törvényei és kívánalmi, nem egyeztek meg sok ponton a mindennapi életben tapasztalható és észlelhető tünetnyekkel és jelenetekkel: nem gyakorolhattak azok reá megnyerő és hódító hatást. — Távolról sem világgyűlölet,

szeretethiány volt tehát az oka még ezen ő elzárkozottsági hajlamának is, mert az a ki családja tagjaihoz a gyöngédségig előzékeny tudott lenni, a kit bármely időben keresett is fel bárki, jó akaratú tanácsát soha meg nem tagadta, sőt úgy látszik lelkének valódi élvezete volt, ha tanácsolhatott és utasítást adhatott; az a ki oly széles körű levelezést folytatott úgy a hazai mint a külföld legjelentékenyebb férfiaival és tudósaival, annál a szeretet igaz teljességében lakozott.

Ez az önalkotta eszmék és elvek világa volt annak is oka, hogy alkotásai, a legdicsőbb elveken nyugovó tervezetei, melyeket ő komoly és mély meggyőződéssel, tudományos buvárlattal hozott létre — ha a gyakorlati élettel érintkeztek nem lehettek mindig szerencsések és biztosak az alkalmazásban. — Közös sorsa az elmélet terén kitűnő nagy embereknek, hogy alkotásaiknál nem veszik igen sokszor figyelembe a gyakorlati élet követelményeit, de ők meg levén győződve ügyök igazságáról, szándékuk nemeségéről: a magukat annyira beleélt elvekből engedni, azokat módosítani nem hajlandók. Ez a jellemvonás Révész Imre életén és tettein is keresztül huzódik, de nála a cátói szigorú hangnak és prófétai buskeservnek, mindig a legtisztább és legnemesebb indokai voltak.

A szó legteljesebb értelmében valódi nagy embert veszítettünk el benne, ki öröme és dicsekedése volt korának s míg a magyar prot. egyház él, emlékezete fen fog maradni.

Nyugodjanak békével porai.

A haláláról a debreczeni ref. egyház által kiadott gyászjelentés következő:

A debreczeni reformált gyülekezet nevében, fájdalmas szívvel tudatjuk Dr. RÉVÉSZ IMRÉNEK, szeretett lelkipásztorunknak, a magyar akadémia tagjának s a tiszántúli ref. egyházkerület levéltárnokának, folyó hó 13-án estve 8 órakor, életének 55-ik, — itteni lelkipásztorkodásának pedig 25-ik évében történt váratlan halálát. Az országos hírű tudósnak, a magyar ref. egyház egyik buzgó lelkészé-

nek temetése, folyó hó 15-én kedden délután 3 órakor, végakaratóhoz képest, a kistemplomban tartandó egyszerű ima mellett fog végbemenni. Debreczen, 1881-ik év február hó 14-én. Révész Bálint és Sápó Sámuel, a debreczeni ref. egyház presbiteriumának elnökei.

A családi gyászjelentés pedig ez:

A pótolhatatlan veszteség legfájdóbb érzetével jelentjük forrón szeretett kedves jó férjem, édes jó atyánk, testvérünk, illetőleg vöm RÉVÉSZ IMRÉNEK a theologia doktora, a debreczeni ref. egyház egyik lelkipásztora, a magy. tud. akadémia levelező s a történelmi társulat választmányi tagjának, a tiszántúli ref. egyházkerület levéltárnokának folyó hó 13-án este 8 órakor, életének 55-ik, boldog házasságának 25-ik évében, 7 órai kínos szenvedés után, agyszélhűdésben történt hirteleni gyászos kimúltát. A megboldogult földi részei, folyó hó 15-én délután 3 órakor, előbb a piacz-utczai 1822-ik számú lelkész-laknál, majd a ref. kistemplomban tartandó és pedig határozottan kifejezett akarata szerint, egyszerű halotti imából álló rövid gyászszertartás után a czepléd-utczai sirkertben fognak örök nyugalomra letétni. Mely gyászos alkalomra a boldogultnak rokonait, barátait, ismerőseit s általában a részvevő közönséget tisztelettel meghívjuk. Debreczen, 1881. Február 14-én. Az elhunynak bánatos özvegye: Vecsey Johanna, árván maradt gyermekei: Kálmán és Gizella; bánatos testvérei: Révész Pál és özv. Sarkadi Dánielné Révész Zsuzsanna, felette kesergő jó napa: özv. Vecsey Józsefné, az összes nagy kiterjedésű rokonság nevében is. — „Nekem mind életemben, mind halálomban nyereségem a Krisztus.“ Filipp. 1, 21.

Azon egyházi beszéd, melyet Révész Imre utóljára, halála előtt 10 órával a ref. nagytemplomban elmondott.

— Téli tanítás. —

Vezérigék: Jób XII. 8. „Beszélj a földdel és megtanít tégedet.“

Tanulság a föld téli időszakából.

Az örökkévaló nagy Isten, a maga bölcsességét, hatalmát és dicsőségét, nemcsak amaz isteni szikrának a halhatatlan léleknek dicső tehetségeiben és törvényeiben, nemcsak az ő kijelentett igéjében a szentírásokban, hanem magában a látható világban, a külső természetben s annak megható tüneményeiben és csodálatos törvényeiben is nyilvánította és nyilvánítja. „Az egek hirdetik az erős Istennek dicsőségét“ — ugymond a zsoltáriró — „és az ő kezinek munkáját hirdeti ama kiterjesztettség,“ — a csillagos ég, a menyboltozat; — „az egymásután következő napok bővséggel prédikálják az ígét nekünk, és az egymásután való éjszakák tanítanak bölcsességre. Nincsen beszédnek kik, sem igéjek, mégis meghallatik az ő

szavok, minden földre kihat az ő zengésök és a föld kerekégeinek határait az ő beszédek.“ (Zsolt. XIX. 2—5.) „Emeljétek fel a magasságba a tiszemeiteket és lássátok meg, kicsoda teremtetted azokat, — a temérdek csillagokat, ugymond Ézsaiás, — „a ki előhozza azoknak seregét számszerint, mindeniket nevénszólitja s az ő nagy hatalmassága és erőssége miatt, csak egy hijjok is nincsen azoknak.“ (Ézs. XL. 26) Valóban Atyámfiai! lehetetlen, hogy a legmélyebb álmélkodással ne csodáljuk az égi seregeknek roppant sokaságát, fölünk való, alig képzelhető távolságát és az egek térein óriási pályákon való s mégis szigorú pontosságú pályafutását s mindezekben a nagy Istennek végtelen hatalmát és bölcsességét,

De nemcsak a pompás mennyboltozat és az égnek temérdek seregei, hanem a hozzánk egészen közellevő, sőt bennünket tápláló s majd egykor hantjaival eltakaró föld is hirdeti a nagy Isten dicsőségét és jóvóltát. Imé, maga az emberi nemzet nagy tanítója és megváltója Jézus, mindjárt első nagyfontosságú nyilvános tanításában, a testi élet fenntartása felett aggodókat és kicsinyhitűeket az égi madarakhoz és a mezőknek virágaihoz utasítja, hogy azoknak vidám, gondnélküli életéből tanulják ösmerni és imádni a természet gondviselő atyjának bölcsességét és jóságát. Még a szenvedések nagy embere Jób is, a ki előtt, már már végképen öszverendülni látszottak az erkölcsi világrend alaptörvényei, az őt feddőzve intő barátai előtt nyilván vallást tesz, hogy csak maga a földi természet is meggyőzhet bennünket a fölől, hogy él egy végtelen hatalmu és jóságú gondviselő Isten. „Kérlek — ugymond — kérdezd meg a barmokat és tégedet azok közül mindenik megtanít; vagy kérdezd meg az égi madaraktól és megmondják néked; avagy beszélj a földdel és megtanít tégedet, de még a tengernek halai is megbeszélnek neked,“ az Isten lételének, hatalmának és bölcsességének bizonyos voltát a nagy természetből. Igenis, a föld megtanít bennünket mindenekre, sőt még többekre is, hogy ha beszélünk ő velem, azaz okos elmével, figyelmesen vizsgáljuk őt s a rajta feltűnő változásokat. A felhők hazáján felül emelkedő óriási bércek, melyeknek tetejét örök hókorona borítja, a hegyek és völgyek különböző rétegei, a melyek mind megannyi lapjai egy rejtelmes, óriási könyvnek, a föld kérgének évezredekken keresztül tartott átalakulásáról beszélnek, a sik mezők s az azokon legelésző nyájak, a legkisebb források alig szivárgó cseppjei szintugy, mint a folyamok vagy a tengernek viharban hánykódó hajjai; a tavasz gyönyörű virulmányai, a nyár érlelő melege, az őszy gyümölcsözése s enyészetet hirdető bus arcza, mind a nagy Isten hatalmát, bölcsességét és jóvóltát hirdetik minékünk.

Mindezeket a csak felületesen vizsgálódó elme is nyilván láthatja; de, hogy miként tanithasson bennünket a föld télen, midőn a kemény fagy lezárta annak kebelét, lekötötte nyelvét, midőn oly néma, kietlen és pusztá körülöttünk minden; miként lehessen vizsgálódni és tanulni most a természetből, midőn annak kebeléről a zordon hideg hajlékainkba száműzött bennünket? ezt meglehet sokan kérdésbe teszik. Oh keresztyén társaim! nagy és dicsőséges a teremtető mindenütt és mindenben; és hogy ha a télnek nincs is oly bájos tekintete s vonzó szózata és igéje, mint a kellemes tavasznak, még is meghallja az elme az ő szavát, migis tanitható

minket bölcseségre. Jertek azért és midőn különben is a téli természet tüneményei vesznek körül bennünket:

- 1) tanuljuk ösmerni Isten hatalmát, bölcsességét és jószágát a téli természet tüneményeiből;
- 2) vegyünk azokból tanulságot magunkra nézve.

Töredékek Révész Imre életrajzához.

A nagy férfuról majd mindenik hazai lap közölt életrajzi adatokat s hozták utolsó napja, halála és temetése leírását, de fájdalom azok nem minden ponton hívek a történeti valóhoz. És miután a bődögült annyira híve volt a történelmi igazságnak, kötelességünknek tartjuk mint legközvetlenebbül szemlélők és figyelők, az adatokat a valósnak megfelelőleg közölni s a legjobb akaratból, az iránta való határtalan tiszteletből származott leírásokat és jelzéseket is helyre igazítani. — Ezzel tartozunk az igazságnak, az iránta való mély tiszteletünknek.

Révész Imre utolsó napjáról,

a legilletékesebb helyről kapott tudósítás alapján, a következőket írhatjuk.

Reggel a legjobb kedvvel kelt fel, s szokása szerint olvasgatta elmondandó egyházi beszédét. Harangozáskor kocsin ment a nagy templomba, mert — sikos idő lévén — az eleséstől félt. Az isteni tisztelet végeztével a legderültebb kedélyhangulatba ment haza, s — a mi csudálatos — legkisebb nyoma sem látszott rajta a fáradságnak vagy mellszorulásnak, a mi az utóbbi évben kisebb nagyobb mértékben gyötörte. Oly annyira jókedvű volt, hogy még dalolni is kezdett. (Az ég alatt a föld színén. . . .)

Az ebédet a legutolsó tálételig a legjobb étvágygyal s a legnagyobb jókedvvel költötte el; folytonosan tréfálkozott családjá tagjaival. Az utolsó tál étel behozatalakor — egy negyed két órakor — hirtelen melléhez kap, egyet jajdul, mellényét kigombolja, székéről feláll, párszor végig járja az ebédlőt s ezen szavakkal: „azt hiszem mindjárt elfog. . . .“ saját szobájába megy s karosszékebe leül. A családtagok először azt gondolták, hogy szokásos mellszorulása vette ismét elő, de párpercz múlva iszonyu görcs roham fogta el, mely a kiváló lélekerejű férfit szivszakgató jajgatásra kényszeríté. Fia rögtön orvosért szaladt s midőn dr. Tegzével megérkezett, akkor már forrón szeretett atyját a földön — épen egy könyv álvány mellett — elterülve találta. Ugyanis csakhamar megszűnt a megboldogult iszonyú görcsrohama, s azt vélvén, hogy a járkálás szüntetni fogja fájdalmát, fel akart székéről állani. Szerető neje könnyezve kérte, hogy ne álljon fel, de a vasakaratu férfi mégis felállott, egyet, kettőt lépett, de hiába! elhagyta már ereje, nem bírta magát s lehányatott. Kezével azonban mégis tartott annyit magán, hogy gyöngéd neje segítségével lassan s nem nagy rázkódással esett le s fejét épen nem ütötte meg. Az orvosi segély megérkeztekor rögtön karszékebe tették, — mivel ettől fogva csakis egyes tagjait tudta mozditani, de egész testét illetőleg már tehetetlen volt — ruháitól megszabadították s érvágást kísérlettek meg rajta, amit azonban az előhívott borbély a beteg karjának tulságos kövérsége miatt többszöri próba után sem volt képes véghezvinni. A bődögültnek ekkor nem voltak valami nagy fájdalmai, egész szabatosan felelt az or-

vosok (dr. Tegze és dr. Török) kérdéseire, kiválólag fejfájásról panaszkodott s e mellett jobb lábával volt különösen baja a melyet folytonosan emeltetett s dörzsöltetett. A karszékéből ágyába tették át, a honnan önerejéből nem kelt fel többé. . . .

Különösen fejével volt kinja, folytonosan ehez kapkodott s nem találta helyét, mert mindig a fejalj magosítását kérte, E mellett folyvást mozgatta fejét, ami miatt a rendelt nádalyokat csak nagy bajjal lehetett reá rakni. Midőn kinja néha szünet s szóhoz tudott jutni, mindég egész öntudattal s legtöbbször tréfálózva beszélt. Csakhamar ágybafektetése után idézte Ézsaiást: „Nyögök, mint a galamb, az én szemeim felemelkednek a magasságba! Uram! erőszakot szenvedek, adj nyugalmat nekem!“ Valóban alig mondott ki pár szót, szivszakgató jajgatása ismét hallható lett. Fél négy órafele már türelmetlenkedve kérdezősködött az érvágó után, s csakugyan, midőn 4 óra tájban Ujházi doktornak sikerült eret vágni balkarján, nagyban megkönnyebbült, úgy hogy még lábán is eret akart vágatni. Jajgatása megszűnt, nyugodt perczei gyakoribbak voltak. Fejfájása csilapulhatott, hanem gyomrával szenvedett iszonyu kint, s az erős jajgatás helyett vészjósoló nehéz, hörgő lélekzése szakgatta az ágya körül állók szívet. Balkarja, melyen az ér megnyittatott, igen megsibbadt, ezért kérte, hogy egy kis zsirral kenjék meg. Hü káplánja teljesíté kívánatát s azt mondá neki a megboldogult: „Csak nem az utolsó kenetet adja fel kedvestiszteletes ur?! Azért csak kenje kérem, nagyon jólesik.“ Csakhamar azután így szólt nejehez: „Megijedtetek ugye galambom?! . . . nem kell félni. . . az Isten nem hágy el. . . mindent jóra fordít.“ Félőtkor hörgése hirtelen megszűnt, arcza megkékült s csaknem egészen megmeredt. Azt hitték rögtön kiadja lelkét, de csakhamar megszűnt e roham annyira, hogy maga is többször mondá, hogy jobban érzi magát. Nem sokkal ezután így szólt: „Környékezett ez az arczatlan gutaütés, de én is visszavágtam neki.“ Vizet igen gyakran kért s nagy mennyiségben ivott. „Van-e jó víz Turon?“ kérdé káplánjától, ki Turra való — s midőn ez azt felelte, hogy ott bizony rossz ivóvíz van, a megboldogult így folytató. „hej! Élesden van csak jó víz, megihatik abból az ember 10 litert is egy nap!“

Hét óra tájban már kezdett légzése nehezebbé, hörgőbbé válni, úgy hogy e miatt már beszélni is nehezebben tudott, a vizet és orvosságot is alig volt képes már lenyelni. Mégis, midőn neje kérdezte tőle, hogy beveszi-e az orvosságot, így felelt: „Be bizony lelke, ha százannyi volna is!“ Majd szintén nejehez — ki folyvást simogatta szenvedő tagjait, így szólt: „A te bársony kis kezedből mennyei szikrák lövellenek belém, valóban enyhül fájdalmam; — vagy talán ne is bókolkodj nekem?“ Félnyolcz óra fele növekedtek kinjai, ekkor mondá utolsó szavát ez életben. Ugyanis neje kérdezőtől, hogy ne tegyen-e meleg köménymagos ruhát reá, lassu hangon, vontatva de egész érthetően így felelt: „Bizony — jó — lesz — lelke!“ Ezentul többé szólni nem tudott, látszott ugyan egy párszor, hogy még óhajtana, de szó helyett csak az iszonyu hörgés hangzott már ajkairól. . . .

Pár percczel esti nyolcz óra előtt a hörgés egészen elcsendesedett, a kin teljesen megszűnt. . . . ő derült arczczal kibeszélhetetlen, leírhatatlan szelid tekintettel felemelé sze-

meit a magasságos égre, aztán lehuntya azokat — egy jaj, egy szó, egy sohaj nélkül elaludt — örökre!...

Révész Imre temetése s a halála feletti közrészvét.

A gyászravatal, a lelkészi lakon a könyvtári helyiségben volt felállítva; a falak teljesen bevonva fekete posztóval, a halott lelkipásztori öltönyben, hideg merev, de fenséges nyugodt arczával: leverő hatást és bus érzést keltettek a szemlélőkben, — febr. 15-én egész nap tolongott a nép a szomorú hajlékhoz, annyira hogy a kapu előtt a közlekedést el kellett zárni s rendőröknek kellett a rend fentartásán örködni.

Délután 4 óra körül kezdődött a gyászszertartás; a háznál a főiskolai énekkar énekelt s a kántor és gyülekezet éneklése után, megindult a gyászmenet a halottas ház közvetlen szomszédságában levő kistemplomba. Bizony a nagy sokaságnak csak egy kis részét fogadhatta be a kistemplom helyisége, a nagyobb rész kin maradni volt kénytelen. — Zsigmond Sándor h.-szoboszlói lelkipásztor végezte az egyszerű imát, magasztosan és meghatólag. A templomban már a főiskolai énekkaron kívül kijövre a városi dalárda is működött és szabatosan énekelte gyászénekét.

A templomból kijöve, megindult a gyászmenet a czepléd-utczai temetőbe; a gyászkoocsin részint a koporsón, részint annak oldalain függöttek a szeretet, tisztelet és emlékezet bus jelvényei a koszorúk; a debreczeni ref. egyháztól: Révész Imre felejthetetlen lelkipásztorának; a tiszántuli ref. egyházkerületől: Révész Imrének a ref. egyház oszlopférfiának; Révész Bálint püspöktől: „Kedves rokonánaks lelke felének;“ a szentesi ref. egyháztól: „volt lelkészének;“ a debreczeni hittanhallgatók „kegyelet adója;“ a debreczeni nyomdászok egyletétől: „az irodalom hü bajnokának;“ Czelder Márton ref. lelkésztől Felső-Bányáról: a ker. hit, igaz tudomány és hazaszeretet rendíthetetlen bajnokának“ feliratokkal. Ezekon kívül koszorut helyeztek még koporsójára: Vecsey Viktorné sógornője, Kaszanyiczki Endréné és Muraközy K. és családja.

A temetésen a polgári és katonai hatóságokon és tisztikaron kívül több egylet, főiskolai tanárkarok, a város minden rendű s rangu lakossága jelen volt. S a mennyire ily rövid idő alatt lehetett, a főváros és vidék is igen szépen volt képviselve; különösen a lelkészek nagy számmal sereglettek össze; ott láttuk Nagy István, Kun Béla n.-várad, Miklovicz Bálint h. m. vásárhelyi, Illyés Bálint kisujszállási, Soltész László h. szoboszlói, Pap Sámuel b. újvárosi, Bakóczy János h. böszörményi, Nagy Lajos m. péresi, Lukács Ödön nyiregyházai, Basa Bálint h. bagosi, Szöke János mihályfalvai, Gyulai László b. újfalui, Görömbei Péter n. kállói, Szél Kálmán n. szalontai, Kántor István saápi, Ember Pál, m. keresztési, Szikszay József szalacsi, Vecsei Sándor asszonyvásári, Hajnal Elek karczagi, Bakoss Gábor földesi, Batori István h. pályi lelkipásztorokat; Bélteki Lajos kabai, Medgyesi Lajos n. létai, Pinczés János segédlelkészeket.

Hat óra körül helyezettett a sirba a főiskolai énekkar és a dalárda gyászénekése alatt.

A gyászoló családhoz, Révész Bálint püspökhöz, és a debreczeni egyház presbyteriumához folytonosan küldettek a részvét és vigasztaló nyilatkozatok az ország különböző

pontjairól; nevezetesen Gróf Zichy Jenőtől, Török Pál és Ballagi Mórtól, a pécsi ref. theologiai intézet tanáraitól, a s. pataki akad. tanárkartól, a szatmári ref. gymnasium részéről, a gyomai, a felső-bányai és huszti egyházaktól, Karsay Sándor dunántuli, Ferencz József unitárius püspöktől, Filó Lajos n. körösi, Könyves János kismarjai, Csuthy Zsigmond kajdacs, Gulyás Lajos n. bányai lelkészektől; Szabó János békéscsánai, Dávidházy János debreczeni esperestektől; Dr. Teutsch erdélyi ágost. superintendenstől, B. Vay Miklós korona ör és főgondnoktól, Böhl Eduárd a bécsi theol. facultás nagyhirű tanáratól. Mindenik részvétirat és nyilatkozat erős tanúbizonyosság, hogy nagy embert birtunk mi ő benne, a ki nagy ürességet hagyott maga után. Emlékezetnek okáért ide jegyzünk egy pár részvét nyilatkozatot:

Teutsch superintendens Erdélyből így ír: Das rasche Hinscheiden jenes treuen Dieners seiner Kirche, von dem die mir gütigst zugesendete Traueranzeige von dem Tode des Hochwürdigen Herrn Dr. Emerich Révész mir die erste Kunde gebracht, hat auch mich tief ergriffen. — „Die Erde ist gross, aber wenige sind der Arbeiter,“ — insbesondere solcher Arbeiter! Ich weiss Welch einen Verlust, insbesondere auch auf dem Feld des Kirchenrechts und der Kirchengeschichte unsre Schwesterkirche in seinem zu frühen Heimgang zu beklagen hat. Um so tiefer ist meine Theilnahme etc.

Böhl Ede Bécsből: Eduardus Böhl Antistiti et senioribus ecclesiae debrecinensis, fratribus summe venerandis S. P. D. Cum mortem subitam viri clarissimi Emerici Révész, e literis vestris cognovi, hunc casum fatalem vobiscum sum lamentatus. Verum enimvero virum christianum non decet lamentari, itaque vos colligatis et grato animo apud vos reputetis, ecclesiam vestram per quinque fere lustra concianatorem habuisse, cujus auctoritas non solum in his nostris regionibus sed apud exteras etiam nationes magni habebatur. — Praeterea e verbo divino vos confirmetis, hoc pro certo habentes, non casum et fortunam sed Deum illum vobis abstulisse, cujus consilia, licet nobis sint abscondita, tamen sancta semper sunt et gravia. — Hac de causa vos sancte et pie ferre decet hanc quoque calamitatem, et meminisse dicti illius: Dominus dedit et Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Meum studium erit erga vos ecclesiamque vestram semper, quale usque ad hoc tempus fuit et esse debet. Dabam Vindobonae die 18 m. Febr. a. 1881.

Id. Báró Vay Miklós legidősb főgondnokunk így nyilatkozik: Mit vesztett az elhunytban magyar hazánk ref. hittársadalma, sőt maga az összes protestantismus is, sokáig fogjuk még keservesen tapasztalni; én pedig ki több mint két évtizeden keresztül élvezem őszinte barátságát, kétszeresen s közvetlenül leszek ennek hiányát érzendő. — Lélekben mindenesetre ott vagyok én is a dicsőültnek gyászravatalát körülállók sorában, áldást mondván hamvaira.

Közöltem a tényeket úgy a mint történtek, ovakodva minden magasztalástól, nehogy az elhunyt férfiú szelleme így szóljon hozzám: „Szünjél meg minden dicsőítéstől, minden magasztalástól. Az én lelkem már az Isten előtt áll a ki megítél mindent igazán. Sokszor tapasztaltam, hogy az emberek ünnepélyes magasztalása és dicséretése mily hiányos, mily tévelygő lehet. Ha életem folyásában, ha példám-

ban volt valami jó: azt az által dicsőítétek hogy köves-
ségeket. *) T. S.

Emeljünk siremléket Révész Imrének.

Folyó február hó 15-dikén sírba helyeztük reformált népes gyülekezetünk egyik feledhetlen emlékü, kitünő lelkipásztort **Dr. Révész Imrét**; ki még két nappal előbb, február 13-kán délelőtt, a nagytemplomban, amaz ó-szövetségi ígék alapján (Jób 12 : 8.) : *„Ember beszélj a földdel és megtanít tégedet!”* hirdette az örök igazság elveit; s az nap már kialudt a dicső és magasztos elvek szolgálatában működött életnek fátyla.

A behantolt, jeltelen néma sír, melyben a nagy férfinak porsátora nyugoszik: egy kiáltó szó hozzánk az ő volt gyülekezete tagjaihoz, s e nemes város lakosaihoz, hogy a kit életében annyira tiszteltünk és becsültünk,

*) Több lapban olvashattuk, hogy a sírnál „Balogh Ferencz theol. tanár mondott megindító gyászbeszédet” minden alapot nélkülöző állítás, végakarátát tisztelnünk kellett annyira, hogy az egyszerű i m á n kívül minden más mellőzve lett.

„Az utóbbi években ritkán jelent meg az egyházi szószéken” ilyen jellemzést is olvashattunk róla. — Épen megfordítva áll a dolog, Révész Imre az évek minden szakában, midőn csak egészségi állapota által nem volt akadályozva, mindig maga szeretete végezni az istentiszteletet; és hála a gondviselésnek az csak ritkán történt, hogy ő személyesen nem szolgálhatott vasárnap és ünnepnapok alkalmával. Inkább az felel meg a valóságnak, hogy a boldogult e tekintetben tullekiismeretes is volt s egész haláláig hirdette az evangéliomot alkalmas és alkalmatlan időben.

„A pápens világban egy megyegyűlés alkalmával a királyi biztos által a templom falára függesztett császári képet sajátkezűleg vette le, s helyébe Kálvin képét tette” semmiféle alapja nincs; ilyenféle dolgok nagyon távol voltak az ő gondolkozásától és jellemétől.

„Kecskemétre a theologia s Debreczenbe a magyar irodalom tanszékére hívták meg.” Ebből annyi a tény, hogy az 1864. év tavaszán a debreczeni főiskolában a ker. hittan és egyháztörténelem tanárul megválasztották, de a melyet ő el nem fogadott. — (Lásd a tiszántúli egyh. ker. jk. 52. és 67. sz.) Hogy Kecskemétre meghívták volna ezt nem állítom, de nem is tagadhatom.

„A Rákóczy harang a debreczeni nagytemplom tornyában esztendőnként csak egyszer szólal meg.” A legrégebbi időktől kezdve minden vasárnap megkondul ez az isteni tisztelet jelzésére; az újabb időkben pedig 1857-től fogva temetések alkalmával is meghuzathatják — kik a meghatározott díjat lefizetik.

„A superintendensi hivatalra is kijelöltetett, de ő inkább akart lelkipásztor maradni s a kijelölést visszautasította.” Nálunk reformátusoknál senkit sem szoktak az ilyen magasabb egyházi hivatalokra első ízben kijelölni. Minden egyházközség presbyteriuma adja szavazatát a superintendensi hivatal üressége esetében arra a kire akarja. Így történt az 1871-ik évben is, minden kijelölés nélkül 577 szavazat közül 471 adatott Révész Imrére. Tehát csak anyszavazat K. Tóth Mihályra és 41 Révész Imrére. Tehát csak anynyi az igazság, hogy 41 szavazatot ő is nyert a legközelebbi püspökválasztás alkalmával, de miképen ki nem jelöltetett, úgy vissza sem utasíthatta, mert ő arról a szavazatadásról csak utólagosan értesült. E helyett inkább azt kell felemlitenünk, hogy a debreczeni egyházmegye esperestjévé 1871-ben megválasztatott, de azt el nem fogadta.

Kun Bertalan superintendens urhoz a temetésen nem lehetett szerencsénk, a mint pedig a lapok hirdetik, hogy itt lett volna. A mit bizonyára ő is, ki a boldogultnak igazi benső barátja volt szintén sajnál.

a ki messzekiható működései által, tudományos búvárlataiért, igaz magyar és protestáns jellemeért méltó dicsekedésünk és büszkeségünk volt: őrizzük meg kegyelettel és szeretettel emlékezetét s jelöljük meg sírját, az utókor számára hozzá méltó díszes emlékkő felállításával; hogy e sírhoz zárandokoljon el a késő nemzedék is, az emlékezet világánál lelkesülést venni a keresztyén hit, igaz tudomány és hazaszeretet tündöklő erényeiből, melyek őt annyira ékesíték.

Miénk, a debreczeni ref. népes gyülekezeté és Debreczen városáé volt ő legközelebb és legközvetlenebbül, mi értünk munkálkodott és tett legtöbbet: erkölcsi kötelességünk tehát bebizonyítani, hogy csakugyan érezzük és tudjuk, hogy mit birtunk és vesztettünk ő benne.

Fölvivjük azért a debreczeni reform. egyház tagjait s általában e nemes város lakosságát, hogy a kitűzött nemes cél elérésére közremunkálni, Dr. Révész Imre sírján felállítandó emlékkő létesítését elősegíteni, kegyes adományait ezen ívekre feljegyezni, s az adomány-összegeket az ívtartó egyháztagnak kézbesíteni sziveskedjenek.

A gondviselés örökdjék reform. egyházunk élete felett! és őrizze azt meg minden ilyen csapástól és nagy veszteségtől!!

Debreczen, 1881. február 21.

A debreczeni ref. egyház nevében
Révész Bálint és Sápó Sámuel,
mint a presbyterium elnökei.

A „Cultur harcz” Európában.

Az utolsó évtizedben nagyjából azon véleményben voltunk, hogy ama küzdelem, mely a fenti czimben foglalt névvel neveztetik, nálunk Magyarországon nem honos, hogy hazája csak a külföld. Legyen szabad mellékesen érintenem, miszerint e vélemény a valóságnak tökéletesen nem felelt meg. Az 1868. évi vallásügyi törvényeink életbeléptetése után megkísérlettük — jelesül mi ágostaiak — ha valjon a XLVIII. t. cikknek a vegyes házassági válóperek-ről szóló rendelkezései nem érvényesíthetők-e az LIII. t. cz. 8. §-a értelmében. Az egyházi gyűlések jegyzőkönyvei, és a vallásügyi miniszterium intézményei között, egy szűkebb körű „Cultur harcz” fejlődött ki, melyben a róm. kath. hierarchiának szelleme maradt győzt s „elméletileg”, mert most már napi renden van, hogy a hol boldogtalan róm. kath. házaspár akad, a felek a kötelék felbontását úgy érik el, miszerint az egyik közülök, némelykor mindkettő is, a prot. vallásra tér át. Ott hol csak az egyik fél lesz protestáns, a válóper gyorsabb elintézése céljából legujabb időben azon expediens használtatik, hogy a róm. kath. válásban megmaradott fél lép fel mint felperes és a prot. vallásra áttért fél, mint alperes ellen a világi törvényszéknél indítja meg a válópert, mi által a róm. kath. szentszék a vegyes házassági válóperekben lassanként feleslegessé kezd

válni. A gyakorlatban tehát e téren a prot. elv a győztes. — Ez volt szűkebb körű „Cultur harcunk.“

Ujabbann annak tere tágult. Egyértelműleg valljuk, hogy e harc nálunk is kitört általános alakban és nagy hevességgel. — Nem ok nélkül, mert csakugyan kezdünk komolyan zavarba jönni azon kérdés felett: mi legyen tulajdonképen a kereszteleés és ki annak illetékes végezője? A kir. táblának a soproni esetben hozott ítélete mindinkább átoknak tartatik, mert ennek értelme szerint — ha t. i. ily fontos dolognál a humort érinteni szabad — most már például én nem tudom, valjon híveim gyermekeinek kereszteleésére első sorban én vagyok-e az illetékes pap, avagy a községünkben levő róm. kath. kollegám? Igaz, első pillanatban csekélységem is azon hiszemben volt, hogy ha a róm. kath. papot illetéktelen kereszteleés miatt vádolni nem lehet, majd csak hozzá férhetünk oly esetekben, minő a Filina Ádámmal történt híres eset volt, melyet a tulbuzgó nyitrai püspök, Roskoványi ur inscenált. *) De örökös egyházi vezérferfiaink szakavatott felszólalásából látom, miszerint ez olyan „szélmalomharcot“ idézne elő, melyre erőnköt fecsérelni kár volna. Ennélfogva minden törekvésünket oda kell irányoznunk, hogy a törvényhozás a zavart okozó bajon minél előbb segítsen. Hogy ez gyorsan megtörténik-e, nem tudom. A „Religio“ a „communicatio in sacris“-féle elvnel fogva a kereszteleést a kath. hitfelekezetbe való felvételnek tartja; a napi lapok pedig csak imént azon hirt hozták, hogy a magyarországi püspökök jelentést tettek a pápánál, miszerint az új büntető törvény egyik §-a szerint azon róm. kath. pap, ki egy 18-ik évét még be nem töltött kiskorú egyént gyónáshoz bocsát, 300 frtig büntetendő. E szerint a róm. kath. hitfelekezetbe való felvétel volna a gyónás is. Attól tartok azonban, hogy a róm. kath. püspöki kar, mely most már a kereszteleésre nézve azt tartja, hogy „szabad a vásár“, az olyan Filina Ádámféle eseteket is törvényesíteni akarja. Ennek következtében azon furcsa gondolat villant fel agyamban, miszerint legalább addig, míg a törvényhozás a létező surlódást meg nem szünteti, a prot. papok mondjanak le eddigi loyális eljárásukról és nemcsak a vegyes házasságokból, hanem a tiszta kath. házasságokból származott gyermekeket is nemi különbség nélkül keresztelejék a hol és a mikor csak lehet, az anyakönyvi kivonatot pedig csak specialis megkeresésre

*) Filina Ádám trencsénmegyei szelesi ágostai hitv. evang. lakos, vegyes házasságból született 8 éves fiát az 1868. LIII. t. cz. 12. §-a értelmében az evang. iskolákban kívánván neveltetni, Roskoványi Ágost nyitrai r. kath. püspök felszólalása folytán ettől a trencsényi járásbeli szolgabíró által nemcsak eltiltatott, azért mert Filina Ádám midőn házasságra kelt, állítólag tértitvénnyel adott magáról, hogy valamennyi gyermekeit kath. válásban fogja nevelni, de sőt a sztankóczy evang. lelkész Krizsán István, kihez Szeles mint leánygyülekezet tartozik, azért mert az említett fiút az evang. iskolába befogadtatta, mint az 1791. XXVI. t. cz. 13. §-ban tiltott hittérítési cselekvényben vétkes, a nélkül hogy kihallgattatott és az ügyet védhette volna 100 frt bírságban és 87 frt perköltség megfizetésében elmarasztaltatott. — Ezen törvényellenes ítélet ellen az esperességi ügyész felebbezett ugyan, a dunáninnyi kerület pedig a miniszteriumhoz feliratot terjesztett: mind a mellett a mult évben tartott egyetemes gyűlés is fölkérte az egyetemes felügyelőt, hogy az ügynek miben létéről magának a miniszteriumnál tudomást szerezvén, annak hova elébb való megvizsgálását és a fenálló törvények értelmében való elintézését szorgalmazza.

szolgáltassák ki. Talán így a róm. kath. klérus rövid idő alatt megsokalja keresztyén buzgóságunkat s befolyását oda irányozza, hogy a törvényhozás csak mondja ki, miszerint a kereszteleés is felvétel valamelyik hitfelekezetbe egyház- és államjogi szempontból, s az illetéktelen kereszteleés csak akkor szabad, ha szükségessé fordul elő, miről az illetékes pap azonnal értesítendő.

Egyébiránt e hosszú bevezetést csak azért bocsátottam előre, hogy konstataljam, miszerint most már mi is belejutottunk az európai „Cultur harc“-ba, melyről az „Oesterreichischer Protestant“ ez évi első számában megjelent „Zur kirchlichen Lage“ feliratu, igen érdekes cikk felhasználásával tulajdonképen szólani akarok.

„Cultur harc.“ A név új, a dolog régi. Leghevesebben folyik ez a reformatio óta. — Nem jelent mást, mint ama világtörténelmi kérdést: ki-é legyen a népek életében a vezér szerep? A theocratiai jogára hivatkozó egyházé-e, vagy a modern — a prot. szellemű — államé-e, mely saját, az egyháztól független hatalomkörét érvényesíteni törekszik s az egyház gyámkodását már tetemes részben lerázta magáról. Figyelemre méltó, miszerint a prot. orthodoxia — külföldön — e harcban ugyanazon elveknek hódol, mint a catholicismus: „Hit dolgában lelkiismereti szabadság, ugynevezett személyes üdv vagy nem létezhetik.“ Mégis e harcban, mint a leghatalmasabb, a róm. kath. egyház bírja a vezérszerepet.

Szemlét tartva az európai államok felett, e harc a tavalyi év végével a következő stadiumban tűnik fel: Bäden, Poroszország és Belgiumban, ha nem is békés megoldást, de mégis némi elintézésért el. Legsimább elbánásban részesült a róm. kuria a badeni nagyhercegségben. A kormány a papjelöltek vizsgáját (Cultur-Examen) oly bizottság előtt rendelte leteendőnek, melyben állami hivatalnokok is vegyenek részt. De az érsek a jelölteknek megtiltotta, vizsgájukat ily bizottság előtt letenni. — Erre a kormány eme tilalom visszavonását követelte azon ígéret mellett, hogy aztán maga is saját követelését vissza fogja vonni. Megtörtént.

Csekélyebb nyájasságra talált a róm. kuria Poroszországban. — A pápa a kölni érsekhez levelet irt, melyben nyilvánítja, miszerint a porosz kormányval való egyetértésnek elősegítése céljából tünni akarja, hogy azon lelkészek nevei, kiket a püspökök saját támogatásukra lelkészválasztási joggal felruháltak, előbb a kormány tudomására hozassanak. Midőn azonban a porosz parlamentben új egyházi törvények vétettek tárgyalás alá, melyek a renitens papokra nézve kedvezőbbek az előbbieknél, a pápa kijelentette, hogy eme törvények a róm. kuria által el nem fogadhatók. — Daczára ennek a törvények meghozattak, de életbeléptetésök azon feltételhez kapcsolattott, hogy most már a róm. kurián van a sor, engedményeket tenni a porosz kormánynak. Így történt, hogy a további tárgyalások e téren a róm. kuriával szünetelés állapotába jutottak. Valjon Jakobini bíbornok titkárnak sikerülni fog-e mindkét részen óhajtott kiegyezést létesíteni, erre a feleletet a legközelebbi jövőtől kell várni.

Legrosszabbul járt a róm. kuria Belgiumban, igaz, csak úgy, a mint álnok játéka miatt megérdemlette. A pápa ugyanis nyilvánosan felhívta az oitani püspököket az új iskolai törvények elfogadására; alattomban azonban oda utasította, hogy eme törvények ellen agitáljanak. Az ered-

mény ismeretes. Belgium kormánya és a róm. kath. kuria között a diplomatikai összeköttetés félbe van szakítva.

Folyamatban van és hevesen folyik a „Cultur harcz“ Franciaországban is. A jezsuiták kiutasítását oly törvény követte, mely mindazon congregatiók felosztatását rendeli el, melyek rendszabályaik előterjesztése mellett az állami megerősítésért nem folyamodnak. A püspöki kar vigyázatlanul a szerzetes rendekkel való solidaritását jelentette ki az azoknak védelmére kelt. A pápa pedig sietett a francia márcziusi rendeletek ellen tiltakozni és a francia katolikusokat ellenállásra hívta fel, mely alkalommal a következő elhamarkodott gondolat csuszott tollába: „A katolikus engedelmességgel tartozik ugyan a kormányoknak, de sohasem oly kormánynak, mely igazságtalan.“ A főpapi hivatás szempontjából, a pápa ezen kifakadása tanulságos ellentétet képez Pál apostol Róm. irt levelének XIII. r. 1—2. v. eme tanításával: „Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi a Deo, quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsis sibi damnationem acquirunt.“ — Különben igaz, a róm. kath. egyház Franciaországban nemcsak a congregatiók felosztatásával sújtott keményen; egyik szentsége is — a házasság felbonthatlansága — ostrom alá vétetett. Naquet ugyanis a kamarában törvényjavaslatot terjesztett be, hogy a házasság felbonthatósága ismét vétessék fel a törvénykönyvbe, és az elválasztott katolikusoknak, kiknek száma évenként 2500 párt tesz ki és a kik vadházasságban élnek, tétessék lehetővé új házasságra lépni. A pápa mult évi febr. 10-én kelt encyclicájában, hivatkozván a házasság felbonthatlanságáról szóló dogmára, a házassági bíráskodást vissza követezte az egyház számára, de furcsán hangzott ezen követelés ugyanazon pápa ajkairól, ki kevéssel előbb a monacói fejedelem és Hamilton grófnő közti házassági kötelekeket végkép felbontotta volt. Ha a francia köztársaság szilárdul fentartja magát, reménylhetni, miszerint a házassági ügy, függetlenül a róm. kath. egyház dogmájától fog elintéztetni.

Ezek az európai „Cultur harcz“ fényoldalai — a mi álláspontunk szerint. — Ugyan e szempontból tekintve vannak árnyoldalai is. Jakobini bibornok Oroszországgal egyezséget kezdeményezett. Annyira van az ügy, hogy Pétervárott már várják a pápai muntust, Rómában meg az orosz követet. Hasonlóan kedvezők a róm. kuriának viszonyai a török kormánnyal. A pápa és a szultán barátságos leveleket váltottak és az utóbbi szíves hajlamainak bizonyítékául Nina, Simeoni, és Vanutelli bibornokoknak magas török érdemjeleket küldött. Legjobb lábon áll a Vatikán Spanyolországgal. Alfonso alatt a vallásszabadság tetemesen megszorított. Egy törvényjavaslat oda czéloz, hogy az: „ki nyilvánosan szertartásokat és istentiszteleteket végez, melyek a kath. apostoli, római vallásaitól eltérnek, fogsággal büntetessék.“ Van is már gyümölcse ezen törekvéseknek. Egy prot. lelkész vádoltatott, hogy egy hivat a közös temetőben temette el; egy másik, a fenálló törvény értelmében, az előirt husz hallgató előtt istentiszteletet tartván, annak végezte után egy szérűn, melyen az ut keresztül vezetett, átmenvén, az ott nagy számmal levő emberek nehányával beszélgetett csak, de semmi áhitatoskodási szónoklatot nem tartott, — és ezért két havi fogsággal lett büntetve. Hogy ezen dolgok egészen a róm. kuria

szellemében történnek, abban kételkedni nem lehet. Elismeréssel is viseltetik a pápa a róm. kuriának tett ezen kedveskedésekért. Legalább felhasználta a hercegnő születésének alkalmát, hogy számára szentelt bölcsőférfneműt küldjön s így a spanyol trónnali barátságát megerősítse. — Ausztriában sem kedvezőtlen a róm. kuria ügyének állása. — Gróf Taaffe kormánya mindinkább egyengeti az ultramontán czélok ösvényét. A mint a tavalyi év kezdetén a cseh püspökök petitiókkal ostromolták a fenálló iskolai rendet, úgy protestált később Tirol három püspöke az egyhitű országban alakuló prot. egyházak ellen. Furcsa ellentéte volt ezen eljárásnak a pápának ugyanazon időtájban a külügyér, báró Haymerlehez intézett olyszerű megkeresése: irányozza a Madridban ülésező konferentián befolyását oda, „hogy Marokkóban az összes lakosság számára vallási szabadság biztosítsassék.“

Különben elég. Láthatni e futólagos szemléből is, miszerint a róm. kuria csak még azon országokban örvend előmenetelnek, melyek nem haladnak a kultura élén. Ott, hol a miveltség és szellemi fejlődés honosak, a Vatikán hatalma és tekintélye hanyatlik és — tért enged a prot. elveknek. Hol a katolicismus fogy, bámulatos a protestantismus haladása és győzelme. Réveilland az ő „Chronique de la Reforme“-jában azt írja: „Minden hozzánk érkező tudósítás bizonyosságot tesz arról, hogy a prot. missionariusok és az evangélikusok mindenütt szívesen láttatnak és barátságosan fogadtatnak. Városokban és falvakban nagy sokaság gyülekezik körülök és élénk figyelemmel hallgatja beszédeiket.“ Az „Oesterreichischer Protestant“ pedig azt teszi hozzá: „Általában a protestantismus ez idő szerint mindenütt kedvező talajt talál a terjedésére, csak ovakodnék, szükkeblűség és intolerantia által hitelét aláásni.“

Nekünk, magyarországi protestánsoknak az európai „Cultur harcz“ szemléje először vigasztalásul szolgálhat, mert mutatja, hogy a modern jogállamok a róm. kuriának céljait nem kedvelik s a hol csak szakíthatnak a traditionalis etiquette-tel, azokkal ellentétbe helyezik magokat; másodsor komoly intésül is szolgálhat, mert arra figyelmeztet, miszerint a jelen korban a vallásosság terjedésének két legfőbb rugója a nemeslelkűség és a türelmesség; azaz: a Krisztus szellemébeni szeretet. Mely vallás ezt nem érvényesítheti, ha lassan is, de feltartóztatlanul végfelbomlása felé halad.

A „Cultur harczban“ benvagyunk és ellenfelünk még erős. De hazánk törvényhozása, az adott körülményekhez képest, mindig nemesen küzdött a vallásszabadság mellett, és ott is, hol jóakarátába véletlen hiba csuszott be, a bajon segíteni törekedett. Most is úgy lesz. A többi rajtunk áll. Szeretetteljes, a haza jólétét pártoló összetartás által könnyítsük meg mindenkor a modern állam harczát a hierarchia ellen. Jelen küzdelmeinkben ezen prot. összetartás eddig kifogástalan. Ha így marad, bátran nézhetünk a „Cultur harcz“ kimenetele elé: a győzelem a miénk lesz!

Bierbrunner Gusztáv.

A tiszántuli ref. középiskolai tanárok nyugdíj- és gyámintézete.

A tiszántuli ref. középiskolai tanár-egyesület eddigi működésének, egyik legszebb s legtöbb reményre jogosító jele, az a jelen viszonyaink között elég kedvezőnek mondható siker, melyet az egyházkerület kebelében levő ref. felekezeti középiskolák tanári nyugdíj- és gyámintézete ügyében felmutathat. — Nyilvánosan még nem is igen szólunk ez intézményről; az egyházi és iskolai lapok közönsége még alig értesülhetett róla tüzetesebben. — Kedves kötelességemnek tartom azért felhívni rá a közfigyelmet, annyival inkább, mert a hozzá fűződő remények valóságát hitsorsosaink érdeklődése nagy mértékben elősegítheti, s óhajtandó is, hogy segítse elő.

Általánosan ismeretes az az élénk mozgalom, mely a közelebbi években hazai középiskolai tauügyünk rendezése s korszerű fejlesztése céljából országszerte megindult. — Ismeretesek a kivánalmak, melyeket e mozgalom felszínre hozott. Igen jól tudjuk, hogy ezek közt első sorban s legsürgősebben hangsúlyoztatik a tanárok anyagi helyzetének javítása és ez által szellemi előhaladásuk s társadalmi tekintélyük biztosítása. Ennek egyik módja a fizetésemelés, másik a nyugdíj- és gyámintézetek ügyének lehető legmelegebb felkarolása. — Az állam az ő közvetlen felügyelete alatt álló tanintézetekben elég dicséretes buzgalommal felhasználja mind a két módot; mi protestánsok úgy egyik mint másik mód alkalmazásában szűk korlátok közt mozoghatunk. — Iskolafentartó testületeink áldozatkészsége sok felőlről igénybe van véve, s a nehéz idők és körülmények szárnyát szegik a leghőbb buzgóságnak is. És még sem szabad tétlenül maradnunk. Ha ott állunk a versenytéren: bár lassan is, de haladnunk kell. — A mit egyesek nem tehetnek, öszvetett vállal, egyesületi uton kell megkísértenünk; ha külső segélyre nincs mit várunk, használjuk fel az önsegélyezés eszközeit.

Ilyen gondolatok vezérlék tanári egyesületünket, midőn szerény körében egy nyugdíj- és gyámintézet létrehozása végett az előmunkálatokat megkezdte. Egyik buzgó vidéki tagtárs, több hozzá csatlakozókkal együtt, alig nyújtotta be indítványát, az egyesület azonnal intézkedett a tervezet gyors elkészítéséről, s a legközelebbi közgyűlésen már az iskolák tanárkaraival előre közölt és észrevételeivel is ellátott javaslatot terjesztett be végtárgyalás alá. A közgyűlés e tárgyalás folyamán az intézet alapszabályait megállapítá, felsőbb megerősítés végett az egyházkerületi közgyűlés elé beterjesztetni elrendelé, s azzal, hogy a még meg sem nyílt intézeti pénztár javára azonnal megkezdte az adakozást, elég feltűnőleg bebizonyítá, hogy a tervezett intézmény minél előbbi életbeléptetését, hitsorsosaink s általában a tanügy iránt érdeklődő közönség buzgalma sürgősen követeli.

Az alapszabályokat a főtiszteletű egyházkerület júliusi közgyűlése 241. szám alatti határozatában egész készséggel megerősítette s a létrehozandó intézetet „a középiskolákat fentartó egyházaknak és testületeknek hozzájárulás és segélyezés végett a legmelegebben ajánlotta;“ a vagyonkezeléssel a ref. segélyegyleti pénztárnokot megbizta; s a főiskolai gazdasági tanácsot fölkerlte, hogy „nemes gondoskodását és figyelmét ez intézet vagyoni ügyeire is terjeszsze ki.“ — Ez

egyházkerületi határozatra hivatkozva, a tanár-egyesület elnöksége sietett felszólítani az egyes iskolafentartó testületeket az életbeléptetéshez szükséges intézkedések megtételére, s felhívta őket, hogy a jótékony intézmény javára az alapszabályok szerint rájuk eső befizetéseket elvállalni s jótékony közreműködéseket az intézmény pártolására felajánlani sziveskedjenek.

E bizodalmas felszólításra csak a közelebbi napokban érkezett meg az első kedvező válasz. Az egyesület óhajtását a máramaros-szigeti lyceum pártfogósága és kormányzó tanácsa visszhangozza; a megküldött alapszabályokban foglalt kötelezettségeket egyhangulag elfogadta és az iskolai pénztárnokot a szabályszerű illetékek kiszolgáltatására határozatilag utasította. — E határozat szolgáltatja nekem az alkalmat, hogy a nagyfontosságú ügy érdekében felszólaljak, s az eddig történt lépésekről röviden számot adva, az intézet megnyitását hitsorsosainknak hirül adjam. — Nekem lehetetlen nem hinnem, hogy az a Kárpát bérczoldaláról érkezett viszhang, gyorsan bejárja az alföldi rónát, s egy szép összhanggá olvad össze az onnan érkezendő nyilatkozatokkal. Hiszen tudom, hogy az első szó innét hangzott fel; ismerem, mily hő óhajtás él a keblekben itt az ügy iránt; nem kétke-dem tehát teljesen bizonyosra venni, hogy a nevezett határozat iskoláink gondviselőit, mint az ébresztő trombitahang a tábor tüzek őrállóit, azonnal tetre hívja.

Az eddigi hallgatás vagy jobban mondva halogatás kissé gondolkozóba ejti ugyan az embert. Az idő és a körülmények sem igen elég alkalmasok vérmes remények gerjesztésére. — De egyfelől számba kell vennünk egyházi testületeinknek s általában magyar fajunknak halogatásra könnyen hajló természetét, más felől nem szabad felednünk, hogy jól meggondolt intézkedés biztosabban célhoz vezethet. — Ha tehát egyházi testületeink időt vesznek maguknak a meggondolásra, mielőtt csatlakozási szándékukat kijelentenék, azzal nincs veszélyeztetve maga az ügy. — Csakhogy a halogatásnak is megvan a maga határa, melyen túl már veszélyeztetheti az ügyet. Ime, mióta tervezgetünk, eltelt az év is. — Az ő és új esztendei énekek elég hathatósan emlékeztethettek bennünket életünk mulandó voltára. „Oh mily sokan elaluvának a mult esztendőben, kik nálunknál jobbak valának!“ Kinek ne juttatták volna eszébe közülünk e szavak a közös változandóságot? Hátha valamelyik kartárs dönt volna ki? Ki lenne érte felelős, ha családja a már tervezetben meg is levő gyámintézet jótékonyágát még nem is élvezhetné? Ne halogassuk tehát tovább a dolgot. A tervezetés ideje bőven eltelt, most már a tettek kell következni.

Az iskolafentartó testületektől kért áldozat egy fillérrel sem több, mint a mennyit egyházaink az elemi tanítókért az országos nyugdíj-intézetbe fizetnek; a tandíj-emelés szintén csekély, s ha meggondoljuk, hogy protestáns iskoláinkban legtöbb helyütt mily olcsó áron nyerik az ifjak a tudományt: alig hihetjük, hogy e kis követelés ellen komoly kifogást lehetne tenni. — A többi befizetést a tanárok magok teljesítik. És ily módon kilátás lehet a matematikai érték szerinti számítás alapján arra, hogy begyűlne mindjárt az első évben 60 tanártól 3000 frt alaptőke s az évi jövedelem felmehetne 3240 frtra, melynek egy harmadrésze 2160 frtnyi összeg azonnal rendelkezés alá jöhetne s egy-egy nyug- vagy gyám-díj illeték 200—400 frtra volna tehető. Csak a kezdet lesz

egy kissé nehéz. Tul kell tehát mielőbb esni rajta. A kiknek nyugdíj-intézetök van, valóban bámulhatják azok közönyös-ségét, a kiknek még nincs. — Milyen erős már pl. a duna-melléki tanároké! Milyen hatalmas összeggel rendelkezik a debreczeni! Szatmáron csak nem régen állítottak fel, s már többje van 6000 frnyi tőkénél.

Feltehető, hogy nem lép be minden iskola, melyeket számításba vettünk. Kettő (a makói és nagy-szalontai) már ki is jelentette, hogy megszűnik felekezeti intézet lenni s mint ilyen nem vesz részt a nyugdíj- és gyámintézetben sem. — Hanem ez nem szolgál komoly akadályul. — Kevesebb lesz az alap és évi jövedelem, de kevesebben tartanak rá igényt. Négy - öt iskola is bátran felállithatja. Az az ellen-vetés, hogy a középiskolák rendezése napi renden lévén, ide s tova országos intézkedés várható a nyugdíj ügyében is, csak halogató szónak járja meg. — Hiszen jól tudhatja mindenki, hogy a meglevő nyugdíj-intézet vagyona akkor sem megy kárba, s az abba befizetett összeg felett mindig a befizetők vagy azok törvényes utódai rendelkezének.

Szóval a cselekvés ideje eljött! Az intézet megnyitnak mondható. A hozzája csatlakozókat jótékony-ságával biztatja. — Adja Isten, hogy minél előbb számba vehessem a csatlakozókat, s lapunkban egész sorát kelljen közölnünk az ügy iránt lelkesedésre buzdult kegyes alapítók és ajándéko-zóknak!

Gergely Károly.

T Á R C Z A

Nihilismus.

Napjainkban rémületes hírhedettségre tett szert a nihilismus. Oly irtóztató rém ez, mely mind az államokat, mind a vallást, mind magát a családi életet is, szóval minden társadalmi intézményt megsemmisítéssel fenyeget. Olyan ez, mint valamely pusztító járvány, mint a pestis és a cholera, melyről nem tudjuk mi által terjed, és így nem tudjuk magunkat ellene kellőleg biztosítani. Azt mondják: hazánk talaja nem alkalmas arra, hogy benne a nihilismus mérget és halált lehelő fája gyökeret verhessen. — Elhiszem, hogy még most nem alkalmas; de ha minden nap azt akarjuk elhitetni a néppel, hogy ő a világnak legnyomorultabb földhöz ragadt szegénye; hogy istentelenség azt a temérdek állami és egyházi adót reá vetni; hogy azt lehetetlenség megfizetnie, ha éhen nem akar halni, — holott éppen ez a szegény nép az, a mely legpontosabban és legbiztosabban megfizeti adóját, mint azt az én tapasztalatom köréhez legközelebb eső, debreczeni egyházi adó-hátrányokból is azonnal ki lehet mutatni; ha a vallás iránti közönyt saját protestáns lelkészeink is, — tisztelet a hála Istennek még számos kivételeknek — nemcsak magukviseletével, hanem gyakran a nép felizgatására rendezett népgyűléseken tartott beszédekkel is önként terjesztik; ha a mívelt és tudományos osztályhoz tartozó férfaink azzal akarnak a miveletlen néposztályból mintegy kiválni, hogy a belső vallásos érzületet külsőleg is, legalább a templomban való megjelenésök által kitüntetni áttallják; ha akadnak már is többen, — mire a legközelebbi népszámlálás szomorú példát mutat — a kik magukat felekezetenkülieknek nyilvánítják: úgy bizony, bár nem szeretem az ördögöt a falra festeni, én mégis félek, hogy ha még most nem alkalmas is a

talaj a nihilismus terjesztésére, de majd alkalmatossá teszik azt lassanként a nihilismusnak öntudatosan és öntudatlanul működő romboló apostolai.

De hát ez a nihilismus mi, hol és mint keletkezett? miképen és kik által terjesztetik? mi annak a célja? Ezeket akarom én tisztelt olvasóimmal ezen lap szűk keretéhez mérve, röviden megismertetni.

A nihilismus a társadalomnak oly régi betegsége, mint a mily régi maga a társadalom; csak hogy a legrégibb időben még nevet sem kapott, az újabb időben pedig a kórtünetek jelenségei szerint, hol socialismusnak, hol communismusnak, hol internationalismusnak, hol nihilismusnak neveztetett. Eredetére visszamenve nem egyéb ez, mint a szegényeknek a vagyonosabbak ellen való folytonos küzdelme. Ez a küzdelem pedig mindig létezett, mióta az emberek társadalmat alkottak. Az ember ugyan hihetőleg már akkor is apróbb társaságokban élt, midőn még minden civilizáció nélkül az őserdőkben együtt lakott és küzdött léte fentartásáért a rengeteg vadaival; mert a teremtő által beleoltott természete az embernek is, éppen úgy mint a hangyáknak és méheknek az, hogy társaságban éljen. De az ilyen természetes társaságokban a legtökéletesebb társadalmi rend szokott létezni, a mint erre a hangyák és méhek a legszebb példákat szolgáltatják, megrabolja ugyan egyik társaság a másikat, ha szerit teheti, — elhordja e egyik köpü méhe a másik köpü mézét, ha a méhész észre nem veszi, és meg nem akadályozza; a hangyák más hangyák társaságából valódi rabszolgákat szereznek maguknak s becipelik magukhoz a leveleszeket, melyeknek testéből az abból kiizadt mézesepeket mohón szokták benyalni, sőt táplálják is azokat, hogy mint fejős teheneket úgy használhassák; azonban a társaság tagjai egymással a legpéldásabb béke-ségben élnek. Így volt ez az embernél is, míg ilyen természetes társaságban élt; így van ez most is Amerika őslakóinál, azon indiánoknál, kik ilyen kezdetleges társaságokban élve, s földmiveléssel sem foglalkozva, csak vadászattal tartják fen magukat; így van ez az új zélandi pápuáknál is Wallace szerint, a kik pedig már falvakban laknak, de a kik között csak az a többinél szegényebb, a ki elnyomorodott, vagy elerőtlenedett, s csak annyiban szegényebb, hogy eledelét nem szerezheti be, hanem az ilyenről az egész társaság gondoskodik.

Mióta azonban egyesség és szerződés folytán olyan társadalmak keletkeztek, melyekben az egyén szabadságának egy részét feláldozza, hogy azon rész, a melyet magának fentartott az összes társadalom által legyen biztosítva; szóval: mióta az önbíráskodás jogáról lemondva, szabadságunk és jogaink védelmét a társadalomra ruháztuk, s azzal végeztetjük, azóta mindig akadnak oly ügyes emberek, a kik a társadalom által nyújtott előnyöket jobban feltudván használni, vagy értelmöket jobban fejtették mint mások, tehát a többiek felett mintegy szellemi tőkével rendelkeztek; vagy nagyobb és sikeresebb szorgalmuk által több birtokra, felesleges vagyona, heverő tőkére tettek szert, s ez által emelkednek felül másokon. Ezzel mindjárt előállott a társadalmi, a socialis baj; mert az a ki akármiképen a többi közül ki mert emelkedni, mindenütt és mindenkor a nép irigységének és boszújának tette ki magát. — A kik csak szellemi tőkét gyűjtöttek, vagyont szerezni pedig nem is akartak, mint a régi zsidó országban a próféták iskolájából kikerült bölcsék, ezek az ó-szövetségi próféták, mint szinte a görögök bölcséi is, kik összegyűjtött szellemi tőkájukat igyekeztek a néppel megosztani, azokra ezt akaratuk ellenére is rátukmálni, nagyobb socialis bajt nem csináltak, a népek és fejedelmek kigunyolták őket, még a gyermekek is meghajigálták, mint Elizeust, vagy éppen meg is ölették, mint

Ezsaia és Sokratest. Azokkal is könnyen elbánt a nép, a kik nem elégedvén meg szellemi felsőbbségükkel, a másik előnyt, a vagyoni felsőbbiséget is megszerezték, s e két hatalmas eszköz által uralkodói pozícióra emelkedtek. Egy kis forradalom mindég képes volt őket lerántani a magas pozícióról.

Legtöbb socialis baj volt a felesleges vagyonnal, a gazdagok miatt. A társadalom legügyesebb tagjai maguk az uralkodók is mindenütt és mindenkor a legtöbb előnyt nyújtó és biztosító vagyonszerzésre adták magukat. Látjuk még a Faraók korszakából, miként használja fel azon páratlan ügyességű zsidó miniszter, József a bő esztendőök összegyűjtött terményeit, hogy az inséges szűk esztendőökben, az egyiptomi népnek minden földbirtokát a királynak szerezze meg. Ezen socialis nyomor hazájából menti ki Mózes a József minisztersége alatt Egyiptomnak legtermékenyebb részére, a Nilus déltájában fekvő Gósen földre telepített, előbb nagyon elkényeztetett, de később annál jobban elnyomott zsidó népet. De ott hagyott vagyonaikért úgy a hogy tudtak, kárpótlást szereztek maguknak: „mert kérének az egyiptombeliektől ezüst edényeket, arany edényeket és sok drága ruhákat, — és ilyen módon megfoszták az egyiptombelieket.“ II. Móz. 12. 35. 36.

A nagy vagyongyűjtés socialis veszedelme ellen akarta Mózes, ama nagy és bölcs törvényhozó, biztosítani az ő népét azon intézkedése által is: hogy ott törvény szerint minden hétszer hetedik esztendőben elévült minden adósság, s visszakerült váltság nélkül minden földbirtok előbbeni tulajdonosához.

A vagyonosabb és szegényebb osztály közötti különbséget akarta Lykurgus is a spártaiak bölcs törvényhozója már Kr. e. mintegy 880 évvel megszüntetni többnemű társadalmi intézkedések által. Ilyen volt például az: hogy a fiu gyermekek 7 éven felül a szülők kezeiből kivételvén, a felsőbbiség felügyelete alatt teljes egyenlőségben neveltettek; hogy az arany és ezüst ékszerek használata megvolt tiltva, annyira hogy még pénzök is vasból veretett; hogy a polgárok közösen, nyilvánosan tizenötönként együtt tartoztak étkezni, stb. Mennyire szűkkeblű volt azonban maga Lykurgus is ezen különben kora szellemét tulszárnyaló intézkedéseiben, megtetszik onnan, hogy a polgárok közt felosztott földet a Helótákkal, az ellenségeik közül foglyul ejtett rabszolgákkal engedte, sőt rendelte mivelteni, s megengedte azok ellenében a legkegyetlenebb bánásmódot.

Még nagyobb mértékben látjuk ezt a társadalmi veszélyt, a vagyontalan vagy szegény osztálynak a gazdagabbak által való elnyomtatását az atheneieknél, hol a gazdag uszorások már Solon idejében (594. Kr. e.) a nagy kamatot fizetni nem képes szegény polgárokat rabszolgáikká tehettek és eladhatták. De már Solon társadalmi uton a törvényhozás által csak annyit volt képes kivinni, hogy az uszorát korlátozta, s egy templomot jelöltetett ki, a melybe ha valaki bemenekülhetett sérthetetlen volt. Azt is törvénybe tétette, hogy a ki esatában elnyomorodik, hólta napjáig az állam költségén tartassék.

Mennyire és hányszor megrendítette a hatalmas Rómát ez a szegényebb osztálynak a gazdagabbak elleni küzdelme, — hányszor és mi módon akartak ezen a jobbak segíteni, azt itt előadnom hosszas lenne; elégnek tartom az olvasót csak a Lex agrariára a figyelmeztetni.

De maga a keresztyénség többször okot szolgáltatott a socialis törekvésekre. Jól tudjuk, hogy maga a zsidó nép is Megváltónktól azt reménylette, hogy őt a rómaiak igája alól fogja megmenteni s lelettek hangolva, mífőn Idvezitőnk kinyilatkoztatta, hogy az ő országa nem e világból való; sőt az

első keresztyéneknek egy jó része még a vagyonszűkösségre is kacsingatni látszott; a reformáció korában pedig tudjuk, hogy a paraszt háboru elvitázhatatlan socialis mozgalom volt, a szegény nép által a gazdagok ellen támasztott irtó háboru.

Belátták tehát korunk legjelesebb törvényhozói és bölcsői, s érezték jobbjai, hogy a socialis bajokon segíteni kell s hogy ezt tenni másképen nem lehet, mint socialis uton, társadalmi intézkedések által. A szabad közmivesek társulata az emberi nem általános szövetségének létrehozása végett keletkezett, így nem általános szövetségének létrehozása végett keletkezett, így gondolkozván: hogy ha tizenkét ember lebirta rontani a pogányok templomait, egy oly nagy kiterjedésű hatalmas társaság képes lesz a régi beteges szervezetű társadalmat lerontani, vagy legalább az egész emberiség szövetségét előkészíteni, egészségesebb szervezetű társadalmának előállítására.

A társadalom iskolákat tart fen, melyekben szegény és gazdag egyiránt tanítatnak és neveltetik, sőt alapítványok által támogatja a szegényebb jó tanulókat, s ezen törekvéseiben a jó gondolkozású gazdagabbak segítik, gyakran meg is előzik az államot. Kórházakat, szegényekházát, árvaházakat, lelecezházakat, siket-némák és vakok intézetét állítanak; a számos jótékony egyletek a socialis bajt és nyomort más-más oldalról támadják meg, s maguk a nőegyletek hány szegény irányában teljesítik azt a kötelességet, a mit az állam nem lenne képes teljesíteni.

Az állam által alapított bankok, vagy a társulatok által szervezett pénzintézetek, takarékpénztárak, zálogházak mindnyájan az uszorások ellen védelmezik azokat, a kik kénytelenek kölcsönt venni. — Inséges időkben gondoskodik az állam a szűkölködőkről, egyrésztől olesó kölcsönnel, másrésztől az által hogy munkát ad nekik, csatornákat, utakat, töltéseket készített, hogy élelmöket megkereshessék; mert a ki dolgozni bír, annak nem alamizsna kell, hanem munka. Némely államban még szegény adót is vetnek a gazdagabbakra, s ez is a szűkölködők segélyezésére fordítatik.

Ezen jótékony intézetek — Istennek hála — már hazánkban is terjednek, s számuk évről évre szaporodik, pedig hazánk népének nagy zöme kiválól foglalkozván, itt nincsenek oly nagy számmal azok, a kik dolgozni képesek is, szeretnének is, még sem tudnák élelmöket megkeresni, s családjokat fentartani, mint az iparállamokban, melyekben a gyárak és a nagy tőkék mellett sok munkabíró szegény nem képes kenyérét megkeresni, annál kevésbé családot tartani.

Tul van tehát már az emberiség a palingenesisben való hiten, miszerint a gonoszok uralma a jók felett előbb meg nem szűnik, s a jók uralma, az Isten országa, előbb be nem következik, míg a mostani romlott világ el nem vész, tűz által el nem emésztetik. Dies irae, dies illa, solvet saeculum in favilla. A mikor majd új egek és új föld keletkeznek; a föld vetés nélkül terem; minden gonosz megszűnik, s a népek békeségben élnek. Maguk a keresztyének is eretnekeknek nyilvánították a millenariusokat, pedig a világnak ezen új átalakulása még az evangyéliumban is említve van.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Ujlaki Gábor vitkai lelkész részére adakoztak. 2-ik közlemény: Tiszai Károly tordai l. 1 frt, Kovács József görgetegi l. 1 frt, Szaniszló Gébor m.-gyáni l. 2 frt, Juhász Béla h.-szőlősi l. 1 frt, Márk Ferencz fekete-gyarmati l. 1 frt, Söltész

László és Zsigmond Sándor h.-szoboszlói lelkészek 5 frt, Nagy Sándor ágyai l. 1 frt. Diószegről 11 frt 91 kr, (melyet is adtak: Kassay Ignác l. 1 frt, N. N. 30 kr, Lindenfeld D. 50 kr, Vaday Ignác 1 frt, Kovács József 30 kr, Fazekas József 50 kr, Szabó Gábor 1 frt, Nagy János 40 kr, Bónis Károly 1 frt, Dömsödi Béla 41 kr, N. N. 10 kr, N. N. 10 kr, N. N. 10 kr. Ujvári Ödön 1 frt, Gábor József 60 kr, Varga 20 kr, Munkácsi József 20 kr, Szabó Ferdinánd 20 kr, N. N. 30 kr, K. S. 30 kr, Z. Gy. 30 kr, St. K. 30 kr, K. K. 20 kr, Tóth K. 30 kr, K. J. 10 kr, Kalmár Ferencz 20 kr, Mólnár J. lelkész 1 frt). Bakos Gábor földesi l. 2 frt, Sárközy Terézia urhölgy 1 frt, Balogh István tanácsbíró 2 frt, Bán Zsigmond t.-füredi l. 1 frt, Filó Lajos 3 frt. Két szatmármegyei professor N.-Kőrösről 1 frt. Vésztőről 8 frt, (melyet is adtak: Csák János ref. l. 1 frt, Fehér Vincze és nője Szűcs Ida 2 frt, Papp György 1 frt, Petrovics Demeter 1 frt, V. Cornélia 40 kr, Peics János 50 kr, Györi Mihály 10 kr, Papp Antal 1 frt, Kiss Elek 50 kr, Kiss Mihály 50 kr). Szilágyi Márton csökmői ref. lelkész 2 frt, Hajdu Elek vadászi l. 1 frt. Gyorokról 4 frt 75 kr, (melyet is adtak: Pall Albert 1 frt 50 kr, Kalnoki József 20 kr, Rácz Károly l. 50 kr. Ménes-gyoroki egyház 50 kr, özv. Koss Imréné 50 kr, Koczó Károly 1 frt, Ságbi Pál 20 kr, Józsa Péter 35 kr). Varga Lajos főiskolai pénztárnok 2 frt. Összesen: 51 frt 66 kr.

Könyves Tóth Kálmán lapunk utján értesíti lelkésztársait, hogy a folyvást jelentkezők iránti tekintetből a „Hit Temploma” című munka megrendelési határidejét folyó év márczius hó végére állapítja meg.

Köszönet nyilvánítás. A békés-bánáti ref. egyház megye lelkészi kara nevében is hálás köszönetem kifejezése mellett közlöm, hogy tekintetes Kovács Ferencz ügyvéd ur, h.-m.-vásárhelyi birtokos, egyházmegyei tanácsbíró, özvegy-árva pénztárunk javára, néhány évvel ezelőtt tett alapítványát ez évben 500 frtra egészítette ki. — Kőrös-Tarcsán 1881. febr. 18. Szabó János esperes.

„A papok életbiztosítása” cím alatt gróf Lónyai Béla egy kis füzettelt bocsátott közzé, amelyben híven ecsetelvén az árvaságra és özvegyiségre jutott papi családok sanyaru helyzetét, tömeges életbiztosításra hívja fel a házas papokat. Szerző véleménye szerint a társadalom e legtevékenyebb osztálya annál is inkább rá van utalva arra, hogy családja jövőjét biztosítsa, mert fizetése csak nagy ritkán áll arányban működésével és tevékenységével, s így soha sincs azon helyzetben, hogy családját összetakarított filléreivel mentse meg a nyomortól. S ép azért, mert a papok fizetése oly csekély, hogy abból még életbiztosítási díjat sem tehetnek félre, Lónyay gróf erre szolgáló jövedelmi forrást is jelöl ki számukra, amely legkevésbé sem jó összeütközésbe társadalmi állásukkal. Azt ajánlja ugyanis, hogy a papok vállalják el a biztosítási ügynökséget, — a mire különben már nagyon sok példa van; — ha csak 150 forint biztosítási díjjal juttatnának is évenként egy önként vállalkozó biztosítási társulat pénztárába, már saját életüket is biztosíthatnák 1000 forint erejéig. — Minthogy azonban bármely társulat csakis tömeges biztosítás esetén nyújthatna kedvezményeket a feleknek. Lónyay gróf egyesülésre hívja fel a házas papokat, a mely egyesülés módozatait később igéri kifejteni. — Mindenesetre életrevaló és humánus eszme, a mely méltán megérdemli a házas papok figyelmét.

A debreczeni főiskola köréből.

Tanrend az akad. tanfolyamokban, az 1880—1. tanév 2-ik felében:

A) Hittudományi szak.

Ószövetségi bevezetés, hetenként 3 óra. Menyhárt János. Ujszövetségbe bevezetés, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Ujszövetség magyarázat, (a zsidókhöz irt levél magyarázata,) h. 4 ó. Ugyanazon tanár. Keresztyén hittan, h. 6 ó. Tóth Sámuel. Keresztyén erkölcsstan, h. 4 ó. Ugyanazon tanár. Keresztyén egyháztörténelem, II. korszak, h. 3 ó. Balogh Ferencz. Keresztyén egyháztörténelem, IV. korszak, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Magyar prot. egyháztörténet, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Hitnézetek története, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Apologetika, h. 3 ó. Csiky Lajos. Lelkipásztorkodástan és katechétika, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Lelkipásztorkodás története, h. 1 ó. Ugyanazon tanár. Gyakorlati bibliamagyarázat és szónoklati gyakorlatok, h. 4 ó. Ugyanazon tanár. Ószövetség magyarázat, (Habakuk, Abdiás, Jónás, Náhúm, Sofonias magyarázata,) h. 5 ó. Csák János. Bibliai theologia, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Jézus élete, h. 3 ó. Ugyanazon tanár. Vallásbölcészlet, h. 3 ó. Bethlندی Endre.

B) Jog- és államtudományi szak.

Magyar pénzügyi törvényisme, h. 4 ó. Buzás Pál. Magyar kereskedelmi- s váltó jog, h. 6 ó. Ugyanazon tanár. Magyar polgári jog, h. 6 ó. Kallós Lajos. Törvénykezési eljárás, különösen telekkönyvi rendszerrel eljárás, h. 4 ó. Ugyanazon tanár. Az alkotmányvédelem és a protestantizmus Magyarországon, h. 1 ó. Ugyanazon tanár. Magyar közigazgatási jog, h. 5 ó. Kőrösi Sándor. Magyar büntető jog s büntető eljárás, h. 5 ó. Ugyanazon tanár. Nemzetközi jog, h. 1 ó. Ugyanazon tanár. Egyetemes európai jogtörténet, h. 5 ó. Kassay Sámuel. Magyar államstatisztikája, h. 6 ó. Ugyanazon tanár. Római jog (pandekták,) h. 6 ó. Dr. Kovács Sándor. Egyház jog, h. 4 ó. Ugyanazon tanár. Római magán jogi per eljárás, h. 1 ó. Ugyanazon tanár. Magyar alkotmány jogtörténet, h. 4 ó. Liszka Nándor. Magyar köz jog, h. 6 ó. Ugyanazon tanár. Jogbölcészlet, h. 5 ó. Thót Ferencz. Törvénytörvényes orvostan, h. 2 ó. Török József. A közigazgatás főbb kérdései, h. 1 ó. Liszka Nándor.

C) Bölcsészeti szak.

Bölcsészeti izlés és erkölcsstan, h. 3 ó. Thót Ferencz. Tanítási módszertan, h. 3 ó. Osterlamm Ernő. Ujkori bölcsészettörténelem, h. 4 ó. Bihari Imre. A keleti és hasonlító nyelvészet köréből: arab nyelv (folytatólag), h. 4 ó., ó-ind nyelv (folytatólag), h. 2 ó. Lugossy József. Angol nyelv, I. tanf. h. 3 ó. Bethlندی Endre. Angol nyelv, II. tanf. h. 2 ó. Ugyanazon tanár. Francia nyelv, I. tanf. h. 3 ó. Burry György. Francia nyelv, II. tanf. h. 2 ó. Ugyanazon tanár. A magyar epikai költészet, h. 2 ó. Géresi Kálmán. Német irodalom: Lessing és a dráma, h. 2 ó. Zimmermann Gyula. A vallás eredete és fejlődése, h. 1 ó. Bihari Imre.

A hittanszaki önképző kör által kiadott Közlöny 3-ik és 4-ik száma a következő értekezéseket tartalmazza: A Biblia Erős Lajostól; Néhány vonás Melanchton

gyermek és ifju korából Révész Kálmántól; A tudomány világosság Dicsőfi Józseftől és egy megkezdett czikk: Némely középiskolai reformokról.

Miként már e lapok 1-ső számában, ugy jelenleg is nagy örömmel vesszük tudomásul a főiskolai hittanszaki tanulók ezen nemes törekvését, mindaddig mig az azon mederban halad, melyet a tanuló ifjuság jelenlegi hivatása és működésükre megjelöl, tehát ismeretanyagok gyűjtése s a megszerzett ismereteknek feldolgozása. A 4-ik számban foglalt Némely középiskolai reformokról szóló czikk azonban már túl lépett e határokon, midőn bírálólág és tanácsadólag áll elő a felsőbb egyházi hatóságok intézkedéseivel szemben.

Pályázatok eredménye. A debreczeni főiskolában évenként kitűzteni szokott pályakérdésekre, a pályaművek mindig decz. hó 15-ére adatnak be s az eredmény kihirdetése, a bírálatok felolvasása most már az újabb időkben a 2-ik félév kezdetén febr. 9-ik napján történik meg. — A mult évre kitűzött pályakérdések közül egy sem maradt felelet nélkül s a következő tanuló ifjak részesültek jutalomban: a hatvani alapítványból kitűzött latin feladatra 2 pályamű érkezett, az egész díjat 62 frt Dicsőfi József 4. th. munkája nyerte el, Jakues Sándor 4. th. műve dicsérettel említettén fel. — A Keresztési Deák alapítványból az exegeticai kérdésre 3 mű pályázott; kettő között a 84 frt jutalom megosztott; a pályanyertes művek szerzői: Szabó József 4. th. és Berey József 4. th.; a matematikai feladatot pedig Tóth Sándor 1. jh. műve dicséretesen megoldván, az egész 84 frt részére kiadatott. — A Váradai Szabó alapítványból kitűzött nevelés-tani pályakérdést a december hóban elhalt Bakó István 3. th. munkája oldván meg, az 50 frt a boldogult, szegény özvegy édes anyjának fog kiadatni. A Kanyó alapítványból az egyházi pályakérdést szép eredménnyel fejtette meg Tóth Emil 4. jh. Jutalma 50 frt.

Ugyanacsak a Kanyó alapítványból, a gymnasiumi tanulóknak részére kiadott német költeménynek magyarra fordítása tüzetvén ki, a 14 pályázó közül az egész jutalomnak felét 15 frtot Benedek János 8. oszt., a másik felét pedig Dicsőfi Béla és Tüdős János 8. oszt. tanulók nyerték el. — Dicsérettel említettnek d. Kovács János 1. th., Vásárhelyi Zsigmond 8. oszt., Veres Béla 8. oszt., Harangi József 7. oszt. tanulók munkái. A Péczeli alapítványból kitűzött magyar irodalmi pályakérdésre, egy pályamű érkezett be s az a bírálók egyező véleménye szerint jutalomra méltónak is ítéltetett, azonban fölbontatván a jelíges levélke kitünt, hogy szerző nem volt illetékes pályázó, melynek következtében a tanárkar a pályadíjat visszatartani lett kénytelen, a pályázati föltételek legfőbbike nem tartatván meg.

Ugyanez alkalommal hirdettetett ki a városi polgári kaszinó által kezelt Kazinczy alapítványból a mult évre kitűzött pályakérdések eredménye is E szerint az eredeti beszély 2-ik jutalmát 6 db 10 frankos aranyat 8 pályázó közül Staudner Mátyás végzett hittanhallgató műve nyerte el; a mult évben elhunyt Bakó István munkája dicséretet nyert. A verses elbeszélés első jutalom díjja 8 db. arany pedig, Fiók Károly 3. th. művének ítéltetett oda, erre 5 pályázó volt.

Felelős szerkesztő: **TÓTH SÁMUEL.**
Szerkesztő társak: **BÉKESI GYULA,**
GERGELY KÁROLY,
GÉRESI KÁLMÁN.

HIRDETÉSEK.

Ajánlkozás.

Egy jó bizonyítvánnyal ellátott ifju, ki a tanítói pályán legközelebb, 6 éven keresztül mint önálló tanító működött, kinek a kántori teendők végzéséről is kitünő bizonyítvénya van, alkalmazást keres.

Bővebb felvilágosítást ad Dancsházán (u. p. Nagy-Rábé, Biharmegye)

Balogh Bénéiamin,
tanító.

KÖNIG RUDOLF ref. lelkesznél

(Budapest, Váci-ut 76. sz. a.)

megrendelhetők a következő vallásos iratok.

1. Bibliai kézikönyv. Kalauzul a Szent-Irás tanulmányozásához. Készítette: Dr. Angus József, a Royal Asiatic Society tagja. Lelkészek és theológiát tanulók számára. Angolból fordítva 46 iv, földabroszokkal; vaszonba kötve 3 frt 80 kr.
2. A zarándok utja (képekkel). Egész vászonban, czimmel, 25 iv kötve 80 kr.
Ugyanaz, fél vászonba kötve 70 kr.
3. Bibliai földrajz (képekkel). Palaestina földabroszával, 23 1/4 iv kötve 70 kr.
Ugyanaz, finom kötésben 90 kr.
4. Bibliai régiségek (képekkel). Palaestina földabroszával, 23 iv kötve 70 kr.
Ugyanaz, finom kötésben 90 kr.
5. Hajnalpir (képekkel). Egész vászonban, kötve 70 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 40 kr.
6. Napfelkölte (képekkel). Egész vászonban, kötve 70 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 40 kr.
7. Dr. Saphir: Krisztus és az Irás. 11 iv kötve 60 kr.
8. Frigyes katona, 3 képpel. 7 1/2 iv kötve . 60 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 30 kr.
9. Kristóf vén kintornája, vagy: „Otthon, édes otthon,” 3 képpel. 11 iv kötve . . . 50 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 30 kr.
10. Jézus szavai az elfáradtakhoz. Elmélkedések a hónap minden egyes napjára, kötve 5 kr.

Budapestről, minden küldemény bérmentve szállittatik.